

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/169993,Zdzislaw-Jurkowski-Przypadek-Franza-Grna-ilustracja-mechanizmu-postepowania-ze-z.html>
19.03.2026, 02:56

Zdzisław Jurkowski: Przypadek Franza Gröna – ilustracja mechanizmu postępowania ze zbrodniarzami niemieckimi w Polsce Ludowej

Franz Grün służył jako strażnik w latach 1943-1945 w Płaszowie, za co po 1945 roku był ścigany przez ówczesne władze państwa polskiego. W kwietniu 1949 został aresztowany przez policję austriacką, a w kwietniu 1953 r. został przekazany przez władze czeskie Polsce.

05.09.2022

Franz Grün urodził się 5 października 1902 roku w Wiedniu, gdzie ukończył 3 letnią piekarniczą szkołę zawodową. Od 1931 roku był członkiem austriackiej NSDAP. Z zeznań złożonych w Polsce przez Franza Gröna wiemy, że wstąpił do SS w listopadzie 1939 r. W lipcu 1944 roku awansował do stopnia SS-Rottenführera. Służył w Płaszowie jako strażnik w latach 1943-1945, za co po 1945 roku był ścigany przez ówczesne władze.

W kwietniu 1949 r. został aresztowany przez policję austriacką, a w kwietniu 1953 r. został przekazany przez władze czeskie Polsce. Wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Krakowie z dn. 8 grudnia 1953 roku oraz Sądu Najwyższego (z dn. 19 kwietnia 1954 roku), został skazany za przynależność do zbrodniczej organizacji (SS), zabójstwa dwóch więźniów, udział w zabójstwie dwóch kolejnych nieznanych więźniów, znęcaniu się przez bicie więźniów w obozie w Płaszowie. Wyrok wydano na podstawie *Dekretu PKWN z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego*.

Jeszcze 7 lipca 1955 roku Sąd Wojewódzki w Krakowie podjął decyzję o pozostawieniu bez biegu próby o ułaskawienie skazanego Franza Gröna. Wymierzoną karę odbywał od dnia 23 kwietnia 1954 roku w jednym z cięższych więzień w Polsce – Goleniowie pod Szczecinem.

Powrót na wolność

Już w 1955 roku zaczynają się działania dyplomacji austriackiej w celu zwolnienia z więzienia Franza Gröna, zakończone sukcesem i decyzją polskiego Prokuratora Generalnego z dnia 28 września 1955 roku, wyrażającą zgodę na wydanie skazanego Republice Austriackiej.

Korespondencja Prokuratury Generalnej skierowana do Prokuratora Wojewódzkiego w Krakowie dotycząca zwolnienia z więzienia i wydalenia z Polski jest poprzedzona pismem przewodnim z nagłówkiem „Tajne”, co pogłębia przekonanie, że w prokuraturze zdawano sobie sprawę ze zbyt szybkiego zwolnienia z więzienia Franza Gröna. Ujawnienie decyzji mogło wywołać problemy natury wizerunkowej i politycznej.

Franz Grün przewieziono 6 października 1955 roku do Obozu Pracy Warszawa-Służewiec, gdzie niemieccy więźniowie między innymi sprząтали tereny wyścigów konnych. Reekstradycja do Austrii nastąpiła w dniu 21 grudnia 1955 roku. Zaraz po przekroczeniu granicy Franz Grün został uwolniony i nie odbył już ani jednego dnia kary w austriackim więzieniu. Franz Grün był jednym

z ostatnich skazanych przez sądy polskie zbrodniarzy wojennych, ale też jednym z ostatnich przebywających w 1955 roku w polskich więzieniach.

Paradoksalnie historia Franza Gröna nie skończyła się w momencie przekroczenia przez niego granicy Polski w dniu 21 grudnia 1955 roku. Miała swój dalszy ciąg, gdyż wydanie Franza Gröna odbyło się z zachowaniem tajemnicy wobec społeczeństwa i brakiem informacji o tym fakcie w śledztwie i Prokuraturze Generalnej. W 1968 roku rozpoczęto poszukiwania materiałów dowodowych, aby móc ścigać Franza Gröna.

Od czasu opuszczenia przez Franza Gröna Polski minęło 13 lat. Ci, którzy wiedzieli, że nie ma go w Polsce, prawdopodobnie nie pracowali już w Komisji lub w prokuraturze. Zainteresowanie pojawiło w związku z przygotowywanym przez prokuraturę austriacką aktem oskarżenia i poszukiwaniem przez nią świadków. Z korespondencji Prokuratury Generalnej do Okręgowej Komisji wynika, że nie wiadano w tym czasie o skazaniu w Polsce Franza Gröna. Dopiero w pismach z dnia 7 i 13 maja 1968 r. pojawia się informacja o skazaniu. W jednym z nich pada zdanie:

„Grün skazany został przez Sąd Wojewódzki w Krakowie na karę dożywotniego więzienia i przekazany został do Austrii na podstawie art. 534. i 537. KPK mimo nieodbycia wymierzonej kary. Według posiadanych informacji, w Republice Austrii nie kontynuowano wykonywania kary”.

Niemiecka zbrodnia, czeski film

Ku zaskoczeniu prowadzących postępowanie okazało się, że w kwietniu 1953 roku został przekazany Polsce. 12 lutego 1968 roku Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Krakowie skierowała pismo do Prokuratora Wojewódzkiego w Krakowie z zapytaniem jak zakończyła się sprawa Franza Gröna, który w kwietniu 1953 r. został przekazany Prokuraturze Generalnej PRL i gdzie znajdują się akta jego sprawy?

Poszukiwanie akt sprawy trwały przez 4 miesiące (w różnych instytucjach). Dopiero 13 maja 1968 roku pojawiło się pismo Okręgowej Komisji Badań Zbrodni Hitlerowskich w Krakowie do Prokuratora Generalnego w Warszawie z informacją, że skazany na dożywocie w Polsce Franz Grün został wydany Austrii, gdzie odstąpiono od wykonania kary. W dniu 7 maja 1968 roku przesłano jako załączniki odpisy dokumentów z akt Prokuratury Wojewódzkiej w Krakowie: wyrok Sądu Woj. w Krakowie z dnia 8 grudnia 1953 roku, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 1954 roku, postanowienie Sądu Woj. w Krakowie z dnia 7 lipca 1955 roku o nierozpatrywaniu prośby o ułaskawienie skazanego Franza Gröna, tajne postanowienie Prokuratora Generalnego z dnia 28 września 1955 roku o ekstradycji do Austrii, tajne pismo Generalnej Prokuratury, polecające przewiezienie z więzienia w Goleniowie do obozu pracy w Warszawie z dnia 29 września 1955 roku, nakaz wydania więźnia i pisma do Centralnego Więzienia w Goleniowie z dnia 17 października 1955.

Po raz kolejny, dopiero po wielu latach, został on skazany w Austrii przez Sąd Krajowy w Wiedniu 3 marca 1971 roku, na 9 lat ciężkiego więzienia z uwzględnieniem pobytu przez 2 lata i 8 miesięcy w polskim więzieniu. W czasie procesu zeznawali między innymi byli więźniowie obozu płaszowskiego i małżeństwo Bau. Według relacji ich córek, która jest w posiadaniu autora, proces w Wiedniu był bardzo dla rodziców wyczerpujący, a ich ojciec przyplacił zeznania przed sądem zawałem i długim pobytem w szpitalu w Wiedniu. Z ich informacji wynika także, że Franz Grün został zwolniony z więzienia austriackiego już po dwóch latach.

Wyroki wydane na innych esesmanów

Franz Grün, mimo wyroku dożywotniego więzienia, został ostatecznie łagodnie potraktowany przez wymiar sprawiedliwości Polski Ludowej i po niecałych trzech latach pobytu w polskich więzieniach przekazano go władzom austriackim. Taki sposób traktowania esesmanów, jak dalej będę starał się pokazać, wydaje się nie być wyjątkowy.

Bliższe przyjrzenie się innym wyrokom wydanym przez sądy Polski Ludowej na zbrodniarzy niemieckich prowadzi do wniosku, że takie postępowanie nie było wyjątkowe – mimo, że czyny (za które byli skazywani z art. 1 w Dekrecie Sierpniowym PKWN z 1944 r.) były określane jako zbrodnie przeciwko ludzkości i przewidywały kary od 3 lat więzienia do kary śmierci włącznie.

Korzystając z bazy członków załogi obozu w KL Auschwitz-Birkenau i wyroków (umieszczonej na stronie głównej IPN)¹ możemy przeprowadzić ich wstępną analizę. Znajduje się w niej informacja o 8502 esesmanach, spośród których sądy polskie i alianckie skazały 861. Ta liczba może się jeszcze zmienić, gdyż ciągle odnajdywane są nieznane dotychczas wyroki, ale z pewnością będą to pojedyncze przypadki. Jak widzimy, jest ich niewiele więcej niż 10%. Do roku 1956 władze polskie uwolniły i wydały Niemieckiej Republice Federalnej i Republice Austrii większość obywateli tych państw, nawet tych, którzy odbywali karę dożywotniego więzienia.

W Polsce, po 1945 roku skazano co najmniej 681 członków załogi KL Auschwitz-Birkenau, w tym wydano 38 wyroków śmierci (przy czym w 7 przypadkach skorzystano z prawa łaski zamieniając karę śmierci na inne kary). Uniewinniono 4, a 7 zostało skazanych na dożywocie. W trakcie przygotowywania procesu lub w trakcie jego trwania zmarło 26 oskarżonych. W procesach polskich (dotyczących załóg innych obozów – KL Majdanek, KL Gross-Rosen, KL Sachsenhausen oraz KL Stuthoff i KL Płaszów) zostało skazanych 17 esesmanów, którzy służyli także w obozie KL Auschwitz-Birkenau. Z nich 13 zostało skazanych także za zbrodnie popełnione w Auschwitz-Birkenau, a w 4 przypadkach wyrok nie objął zbrodni popełnionych w tym obozie – mimo, że w nim byli.

Te dane pochodzą z wyroków, opublikowanych na stronie głównej IPN w bazie „Członkowie załogi obozu KL Auschwitz-Birkenau”, powstałej na podstawie danych przekazanych przez prof. Aleksandra Lasika, a przygotowanej do publikacji przez autora tekstu i mgr Jacka Kwilosza.

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Artykuł

- Niemiecki tzw. afisz śmierci. Kraków 6 IV 1944